LITTERATUR

Innblikk i et totalitært diktatur

Terje Albregtsen:
Fasciststaten Nord Korea – ei uvanlig reiseskildring
Kolofon Forlag , Norge

Hva slags land er egentlig Nord-Korea, og hva vet vi egentlig om nordkoreanerne?

TOTALITARISME

AV ASLAK STORAKER

NORDKOREANSKE CHEERLEADERS UNDER VINTERLEKENE. AFP PHOTO / KIRILL KUDRYAVTSEV

De eneste jeg opplevde som genuint *fremmede* under verdensungdomsfestivalen i Sotsji (se omtale i Ny Tid november 2017), var delegatene fra Den demokratiske folkerepublikken Korea – populært kalt Nord-Korea. Vi fikk to korte møter med dem – en paneldebatt der en nordkoreaner forsvarte atomvåpenprogrammet som et nødvendig forsvar mot USA, og da vi satt ved siden av nordkoreanere på flyet fra Sotsji til Moskva. Kameraten min, som hadde studert med nordkoreanere i Kina, syntes vi var latterlige, men vi andre var dypt fascinert av disse merkelige menneskene som virket som om de var fra en annen planet. Hva tenkte de? Hva var drømmene deres? Hvorfor hadde de hele tiden disse uttrykksløse steinansiktene?

Den som håper å få svar på slike spørsmål i Terje Albregtsens reiseskildring *Fasciststaten Nord-Korea*, vil bli skuffet. Det skyldes ikke forfatteren, men at kontakt med vanlige mennesker og å bevege seg utenfor de forhåndsbestemte destinasjonene er forbudt. Hoveddelen av boken består av en detaljert skildring av reisen, med nyttige råd for andre reiselystne (ikke ta med religiøs eller politisk litteratur, men ta gjerne med eget toalettpapir). For min del var det likevel forfatterens forsøk på å analysere Nord-Koreas samfunn og forhold til resten av verden som gjorde boken verdt å lese.

Nord-Koreas plass i verden. Det er interessant å lese hva det nordkoreanske regimet forteller sine besøkende. Albregtsen forteller at nordkoreanernes kart over landet viser både Nord- og Sør-Korea, og at de argumenterer for en fredelig gjenforening av de to landene til en føderalstat der begge landene kan beholde sitt eget styresett. Sør-Korea blir omtalt som okkupert av amerikanerne, og USA som en trussel. Det siste er forståelig, med tanke på at en femtedel av den nordkoreanske befolkningen ble drept av amerikansk terrorbombing under Koreakrigen, som fortsatt bare er regulert av en våpenstillstand.

Hvorfor tvinges reisende til å utføre seremonier som bekrefter at Nord-Korea er et totalitært diktatur?

Albregtsen er skeptisk til å møte regimet i Pyongyang med sanksjoner og trusler. Han skriver at en atomkrig på Koreahalvøya «betyr undergangen for oss alle, og derfor må vi som ikke bor i Korea, være med å hindre det». Hans løsningsforslag er at USA trekker sine militære styrker ut av Sør-Korea, og at det undertegnes en permanent fredsavtale mellom Nord-Korea og USA. Videre argumenterer han for at økt kontakt i form av handel og reiser kan føre til at det nordkoreanske regimet blir tvunget til å løsne på grepet. Kanskje en økt eksponering for velstanden i nabolandene er det som skal til for at troen på regimet undergraves?

Hva slags stat er Nord-Korea? Albregtsen er opptatt av at Nord-Korea ikke lenger baserer seg på marxisme-leninismen. Det er derfor ikke riktig å omtale landet som en «kommuniststat», slik det ofte gjøres her i Vesten. Det har han rett i. Ordet «kommunisme» ble fjernet fra den nordkoreanske grunnloven i 2009, og fra statuttene til det statsbærende Koreas Arbeiderparti i 2010. I 2016 fjernet ungdomsforbundet ordet «sosialistisk» fra navnet og erstattet det med «kimilsungisme-kimjongilisme».

Den offisielle ideologien er *juche* og *songun*, som kan oversettes med «selvberging» og «militæret først». Albregtsen argumenterer for at de viktigste særtrekkene er totalitarisme, militarisme og nasjonalisme, og at staten dermed kan defineres som fascistisk. Når jeg leser reiseskildringen, vandrer tankene mine til gudekongene i det gamle Mesopotamia. Albregtsen forteller at reisefølget flere ganger måtte kle seg i sin fineste stas og utføre det han omtaler som «dagens *religiøse handling*. På kommando fra Mi Cha måtte alle bukke dypt fremfor statuene av *de store ledere – de elskede ledere*; Kim Il Sung – *den evige president* og Kim Jung Il – *den evige leder*.» Tiden beregnes etter fødselsåret til Kim Il Sung – 2018 e.Kr. hos oss tilsvarer Juche-107 i Nord-Korea.

Hvem er nordkoreanerne? Hvorfor tvinges reisende til å utføre seremonier som bekrefter at Nord-Korea er et totalitært diktatur? Albregtsen bemerker at arbeid drives med primitive redskaper som sigd og spade, og at nordkoreanerne er merkbart mindre velfødde enn sørkoreanerne, men sier også at forholdene virker sammenliknbare med andre underutviklede land. Så hvorfor dette narrespillet fra regimet?

Det er et generelt problem at informasjon fra autoritære stater som regel bare når oss via to kanaler: regimets offisielle versjon, som de færreste tror på, og historiene til avhoppere og flyktninger. Flyktningenes historier er viktige, men som regel vil de bare vise oss de mest kritikkverdige sidene ved regimet de flyktet fra. Den britiske parlamentsrapporten om Libyakrigen (se omtale i Ny Tid oktober 2016) legger vekt på at beslutningstakerne i Europa ble påvirket av eksillibyere, som hadde personlige interesser i regimets fall og overdrev den generelle motstanden mot Gaddafi. Hva vet vi egentlig om tankene og livet til den jevne libyer og den jevne nordkoreaner?

Stein Ørnhøi skrev i Klassekampen i oktober at russere ikke er så forskjellige fra nordmenn, under overskriften «Jeg har sett en russer le». I Albregtsens bok ser jeg stort sett for meg steinansiktene som jeg møtte i Sotsji (boken er dessverre uten bilder). Men ett sted løsner det. Under en ekskursjon nær grensen til Sør-Korea faller plutselig et objekt fra himmelen ned på hatten til den militære guiden. Det viser seg at et ekorn har mistet konglen sin. «Var det et ekorn i fra sør?» spør Albregtsen. Hvorpå «den seriøse militaristen, den etterrettelige guiden og den engasjerte tilhørerskaren fikk seg et latterfylt avbrekk». Det er godt å høre at nordkoreanerne kan le, de også.

Storaker er fast skribent i Ny Tid.
aslakstoraker@yahoo.no

Putin som redningsmann

AFP PHOTO / YURI KADOBNOV

Chris Miller:
Putinomics: Power and Money in Resurgent Russia
University of North Carolina Press, USA

Chris Miller har skrevet en interessant bok om den økonomiske utviklingen i Russland under Putin. Tillater man seg å skissere grovt, kan man si at vanlig norsk mediedekning av Russland har preg av en stereotypisk tenkemåte.

NØKTERN BEHANDLING

AV NILS OLE HAGEN

«Russland er et annet sted», som en kjent norsk forfatter og journalist skrev. Nordmenn har blitt vant til å bli avspist med kortere innslag i nyhetssendinger eller i aviser, der mangler ved demokratiutvikling blir påpekt, eller som nå i senere tid, der vi får en kjedelig reprokultur på et tema fra den kalde krigens tid: Russland som mulig militær trussel mot Norge. Bortsett fra dette, har de dypere analysene og de lange linjene ofte manglet. Tendensen om at *Russland er et annet sted*, har også vært dominerende i bokform. Det er skrevet norske bøker som fastslår at det var for optimistisk å forvente en vanlig demokratisk utvikling i et sånt land, med en sånn historie. Også på andre felt blir annerledesheten i forhold til Vesten fremhevet. Felles for denne typen bøker, er at de bygger opp sine argumenter med eksempler fra historien, mens lite er hentet inn fra nåtiden. Chris Miller skiller seg her helt ut. Hans bok er en nøktern behandling av nyere russisk historie, som med basis i fakta og statistikk sier noe om hva slags økonomisk utvikling som har funnet sted i de senere år. Det er et positivt bilde han i det store og det hele bringer til torgs. Og vi kan føye til ordet *voldsom*, når vi snakker om russisk økonomisk utvikling. Russland har opplevd en voldsom økonomisk utvikling under årene med Putin som president. I slutten av boken blir man også sittende igjen med en følelse av at den amerikanske historikeren og økonomen gir Putins Russland et solid *bestått,* som attest på det arbeidet de har gjort med å modernisere økonomien. Som norsk leser kan man få en paradoksal følelse: «Kald krig»-tenkningen om Russland som Europas merkelige ytterpunkt, der demokrati og økonomi er på ville veier, blir med Millers perspektiv snudd helt om til sin positive motsetning, i hvert fall et godt stykke på vei.

Putinomics. Miller begynner sin beretning i året da Boris Jeltsin var i ferd med å overlate spakene til den da ukjente Vladimir Putin. 1999 var egentlig det siste året for sovjetisk økonomi, argumenterer Miller. Jeltsin hadde overtatt en sovjetisk stat med grunnleggende strukturelle problemer – staten ble i det store og det hele opprettholdt og finansiert med lån fra utlandet, hele nittitallet gjennom. Til tross for at oligarkene hadde forsynt seg grådig av oljesektoren, samt fra den inntektsbringende gruveindustrien, var Russland preget av planøkonomi. Denne industrien og disse arbeidsplassene ble holdt oppe av skyhøye lån fra utenlandske stater og investorer. Den russiske staten befant seg i en dyp krise: Utenlandske stater og banker var i ferd med å stenge pengekranene.

I slutten av boken blir man også sittende igjen med en følelse av at den amerikanske historikeren og økonomen gir Putins Russland et solid *bestått*, som attest på det arbeidet de har gjort med å modernisere økonomien.

Miller bruker deretter mye plass på å peke på hvilke avgjørende grep som Putin og hans menn satte inn. Han kaller dette for *Putinomics.*

Det første Putin gjorde, var å innføre et skatteregime – skatt hadde ikke blitt betalt under det planøkonomiske Sovjet. Jeltsins forsøk på å gjøre dette hadde blitt sabotert av befolkningen. En flat skatt ble satt til beskjedne 13 prosent av Putins første regjering. De lyktes med innkrevingen. I tillegg ble eksport av olje og gass skattlagt per solgte enhet: 27 prosent skatt av solgt olje ble inntekt rett til staten. Resultatet av denne reformen var at store pengesummer begynte å renne inn til sentralmakten. Putins regime valgte å betale ned gjelden fra Jeltsins første regjeringstid. Dette økte utlandets tillit til russisk økonomi, og det ble igjen lettere for næringslivet å låne penger fra utlandet. Dessuten bygde den russiske staten opp et enormt oljefond, med penger som skulle komme godt med ved neste korsvei. Russland kom seg på bena igjen i løpet av årene 1999-2008.

Økonomi på skinner. Ved utgangen av perioden var Putin leder for et land med kontinuerlig vekst på fire-fem prosent hvert år. Den store statsgjelden var nedbetalt, bransjene utenfor oljeindustrien var i ferd med å bygge seg opp og fikk etter hvert gode resultater. Stålindustrien var blitt modernisert, og Russland var blitt verdens femte største ståleksportør. Å produsere nok mat var en kontinuerlig utfordring i Sovjet, men med en ny og profesjonell varehandel, ble problemene i stor grad løst – enten med import, eller ved forbedringer i produksjonen. Russiske storbyer var i slutten av perioden – som andre vestlige byer – preget av nybygde kjøpesentre, der man enkelt kunne handle inn mat og andre nødvendige varer. Dessuten kan forfatteren vise til at arbeidskraft, energi og råvarer var billig i Russland, noe som ga landet et fortrinn. Utenlandske investorer begynte å flytte bilindustri og annen industri inn i visse regioner av landet. Det ble lagt vekt på å holde inflasjonen lav i russisk økonomi, samtidig som lønninger og pensjoner ble justert opp mot prisnivået. Alt gikk på skinner. Putin var tydelig på at utviklingen av en normal markedsøkonomi forutsatte en sterk stat. Mot slutten av perioden begynte Putins regime i økende grad å bryte inn i økonomiske forhold når de så sine interesser truet av utenlandske, eller andres kryssende interesser. Dette førte til at den utenlandske investeringsviljen ble dramatisk mindre. I tillegg kom to store fall i oljeprisen: et i 2008, et i 2014. De utenrikspolitiske eventyrene til Putin-regimet bidro også i negativ retning.

Ifølge Miller har det hele tiden foreligget en slags uformell sosial kontrakt mellom styresmaktene og folket i Russland: Det er avgjørende at også arbeiderklassen nyter godt av samfunnsutviklingen. Denne balansen har av og til blitt utfordret av Putin selv, da han i løpet av sine år ved makten har bygget opp en elite rundt seg selv, selv om han ville ta et oppgjør med oligarkiet da han tiltrådte.

Likevel er forfatteren på langt nær villig til å frikjenne Putins styre fra anklagene om å være et despoti som har karret til seg folkets eiendom. Chris Miller ser ut til å falle ned på at Putin er et sammensatt menneske, som nok i perioder har vært drevet av uegennyttige motiver.

Russland som et annet sted. Millers bok kan sette en norsk stereotyp oppfatning av Russland som *den andre* under kraftig press. Mot slutten av Millers bok er det enkelt å reise noen spørsmål: Fungerer egentlig Russland som et slags negativt, helsvart kontrasteksempel i økonomisk henseende, om man sammenlikner med Norge? Er ting mer i bevegelse, og snarere i ferd med å bli snudd til det motsatte, i løpet av årene som er gått? Selv sitter vi nå i et Norge som stadig mer likner et slags *aftenland*, med synkende industri, konsentrasjon rundt den skjebnetunge oljenæringen, og bastet og bundet av avtaler med EU og NATO. Det er altså flere ting i drift her: På den andre siden av grensen ligger dette veldige landet som nå i mindre grad fungerer som negativ kontrast til Norge i økonomiske henseende.

nilsolehj@hotmail.com

Blodløs blodoverføring

Bessma Momani og Mark R. Hibben:
What's Wrong With the IMF and How To Fix It.
Polity, Storbritannia

Når man skal hjelpe land økonomisk, er det ikke nok med omtanke og idealisme. Man må kjenne de enkelte landenes kultur, og vite hvor korrupsjonen sitter.

FIINANSIELLE KRISER

AV HENNING NÆSS

IMF er det internasjonale pengefondet. IMF ble opprettet i 1944 sammen med Verdensbanken, og begge hadde som hovedformål å bygge opp Europa økonomisk etter andre verdenskrig, og skape økonomisk balanse mellom land i en oppbygningsfase. Det såkalte Bretton Woods-systemet var et sett med regler og institusjoner som ble initiert under en konferanse i Bretton Woods i USA i juli 1944. Bretton Woods-systemet etablerte regler for kommersielt og finansielt samtykke og samvirke mellom verdens ledende industriland. Det viktigste med Bretton Woods-systemet var å hele langvarige eller midlertidige avvik i betalingsbalansen mellom land. Men da USA suspenderte den faste vekslingskursen mellom dollar og gull, kollapset systemet. Gullstandarden gjaldt ikke lenger. Gullstandarden var det dominerende pengesystemet i verden frem til første verdenskrig.

Vår tids kriser. De siste femten årene har verden gjennomgått en serie økonomiske kriser, og mange av dem har vært etterfulgt av alvorlige resesjoner, det vil si innskyting av kapital for å redde bankene.

Mange har sikkert stilt følgende spørsmål til seg selv eller andre: Hvorfor har det vært så mange finansielle kriser i vår tid? Og hvorfor spesielt i løpet av de femten siste årene? I *Kapitalen i det 21. århundre* påpekte Thomas Piketty at hovedårsaken til den økonomiske krisen i verden i dag er økonomisk ulikhet.

IMF har utvilsomt vært viktig, ikke bare i kraft av å være en långiver, men også ved å være økonomisk rådgiver på makroøkonomisk nivå. Fondet var for eksempel aktivt i latinamerikanske land under den økonomiske krisen i 1980-årene, og også i Russland i 1990-årene.

Mexico. Hvis det er slik at et fond som låner ut penger til land med økonomiske problemer, forårsaker flere problemer enn det løser, er det selvsagt en alvorlig sak. Et problem med IMF og Verdensbanken er at de har hevdet å ha hatt suksess der suksessen har uteblitt. For eksempel hevdet IMF å ha lykkes i Mexico, som har slitt med økonomiske problemer i tiår etter tiår, og som etter vanlige folks og regjeringsmedlemmers mening ikke har fått det bedre etter å ha lånt millioner av dollar av fondet. Hvordan kan da fondet hevde at landet har fått det bedre? Har fondet noe å skjule? Det er nærliggende å tenke slik.

Hvis det er slik at et fond som låner ut penger til land med økonomiske problemer, forårsaker flere problemer enn det løser, er det selvsagt en alvorlig sak.

For eksempel mener den økonomiske journalisten Alan H. Meltzer, som har skrevet artikkelen «What's Wrong with the IMF? What Would Be Better?» (skrevet i *The Independent Review*), at tapet i BNP var mye større enn inntekten i Mexico på åttitallet, og at IMF likevel har hevdet å ha hatt fullstendig suksess i samarbeidsprosessen med landet, til tross for at Mexicos BNP ikke er mye høyere nå enn i 1973.

Nå er det ikke riktig å hevde at Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken har vært ansvarlig for alle Mexicos økonomiske problemer. Dårlig regjeringspolitikk og oljekriser må også ta sin del av skylden. Men IMF klarte ikke å forhindre den økonomiske krisen. Det kan skyldes at IMF har dårlige kilder, og at alle pengene overføres til korrupte systemer.

De siste tjue årene har IMF utviklet to uavhengige låneinstitusjoner: ESAF (Extended Structural Adjustment Facility) og STF (Structural Transformation Facility). Begge låneinstitusjonene ble opprettet med tanke på å støtte tidligere kommunistland. De siste ti årene har samarbeidet også inkludert Russland.

Manglende kunnskap. «IMF spytter alt for ofte penger inn i et system som ikke forandrer seg», mener forfatterne av denne boken. Hovedsaken er å skjønne hvordan man skal låne penger til kommunistland på en slik måte at man får en mest mulig smertefri overgang til et kapitalistisk system. Og som Allan H. Meltzer minner om i sin artikkel: «Kapitalisme er mer enn å forhandle med markedspriser.»

Et annet problem er hvordan et fond som låner bort penger, skal forholde seg til korrupsjon. (I 1998 mottok Russland 150 millioner dollar for å bygge fly som skulle selges til India. Ingen av pengene kom frem dit de skulle. De forsvant inn i et korrupt system og ble borte.)

IMFs feil var, ifølge denne bokens to forfattere, at IMF manglet ansatte som visste hvordan de skulle forholde seg til russisk økonomi. Til tross for dette vektlegger forfatterne: «Det er ingen tvil om at de ansatte i IMF er høyt utdannede økonomer med stor innsikt i økonomi på makronivå, og at det kreves høye kunnskaper om samfunn og økonomi (en PhD-grad er for eksempel et selvsagt krav) for å jobbe der.» De fleste av de fast ansatte jobber på fulltid. Men når IMF har fått så mye kritikk, så er det kanskje allikevel noe galt med ansettelsesprosedyrene?

Ansetter de dyktige nok folk? Og hva legger organisasjonen vekt på? «Organisasjonen søker folk med høye teknokratiske kunnskaper», skriver forfatterne. Men dessverre har de ansatte i IMF ofte liten praktisk erfaring, og liten kunnskap om dem de inngår samarbeid med. Forfatterne skriver: «Fund advice fails to take into account existing political constraints (…) Indeed, the applicability of the IMF staff policy advice to the domestic political circumstances is in many cases weak.»

Denne boken kan for så vidt være en helt grei bok å begynne med for den som vil sette seg inn i IMFs forhold til den økonomiske situasjonen i verden i dag, men den glipper når det gjelder en mer grundig bruk av historiske kilder, som kanskje hadde vært påkrevd. Den er også temmelig kjedelig – faktisk en nokså blodløs blodoverføring. Uansett krever den kunnskaper som mange ikke har på feltet, så den er kanskje best egnet for økonomistudenter og andre som er interessert i økonomiske fag.

henning.ness@icloud.com

Det onde: åndens avmakt

Mehdi Belhaj Kacem:
Transgression of the Inexistent. A Philosophical Vocabulary
Bloomsbery Academic

Den fransk-tunisiske filosofen **Mehdi Belhaj Kacem** vil lære oss veien til det gode gjennom en økt innsikt i det onde.

ANTIFIILOSOF

AV ALEXANDER CARNERA

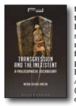

Først bragede han igennem med en roman som 21-årig, så fik han en pris for sin rolle i filmen *Wild Innocence* (2001), hvorefter han trak sig tilbage til landet for at hellige sig filosofien der kulminerede med fadermordet på hans gamle lærermester Alain Badiou (*Apres Badiou*, 2011). Her angriber han forestillingen om at filosofien skal være en procedure for det gode liv, for ingen kan bruge dette til noget i deres eget liv, og slet ikke i dag, hvor teknologien har taget over. Men hvad så, sker der noget nyt i filosofien der er værd at lytte til? «Hvis filosofferne er så smarte,» spørger Kacem, «hvorfor er der så ingen der tror på dem? Hvorfor er det religion der dominerer vores selv-erklærede sekulariserede tidsalder?» Som Lenin spørger han: Hvad bør gøres? Hans svar er at vi må forsøge at forstå det onde som en del af både naturen, civilisationen og menneskets egen dramatiske proces. Som selvlært antifilosof vil han opfordre os til at forlade universitetsfilosofiens skoler og i stedet, med Reiner Schürmann (affødt tysk-fransk filosof), rette opmærksomheden mod den tragiske konflikt og spænding der udmærker selve eksistensen.

Det onde. Vi er vant til at tænke det onde som en moralsk fejltagelse, en defekt af det gode. Men man behøver ikke at ulejlige djævlen for at forstå det onde, som Rüdiger Safranski udtrykker det. Det onde er en del af dramaet om den menneskelige frihed. Mennesket er ikke ren natur, men river sig løs og gør sig fri og lader sig stå åbent overfor en horisont af muligheder. Det vinder noget, men taber også noget, nemlig den ubetingede samhørighed med alt levende. Det er derfor også i mennesket at striden mellem principperne opstår, den mellem lysets kraft og mørkets magt. Hos dyrene findes denne modsætning ikke. Hos Gud er den bragt til en enhed; hos mennesket forbliver den en prekær situation. Spørgsmålet er: Kan mennesket overskride sig selv med selvoplysning, selvtranscendens, overvindendelse af egoismen, altså med kærlighed, den lyse side? Det er frihedens opgave at bevare princippernes rangorden. Mennesket er frit fordi det kan vælge både det gode og det onde, som Schelling sagde. Men på grund af livsangsten forråder mennesket de afgørende principper. Det forråder ånden fordi det negligerer den rest, det regelløse ved tingenes grund, der ikke lader sig opløse i forstanden. Denne forråelse er en del af det ondes struktur, den er mere end noget moralsk forkasteligt, den er forbundet med en synd mod Helligånden, en åndelig kraft. For Kacem er problemet imidlertid ikke løst med kristendommens lære om arvesynden, bevidsthedens løsrivelse fra helligheden og paradisets have. Religionen kan ikke tænke det helende som et skabende element (katarsis). Filosofien må tage over. Den første opgave vil være at takle samtidens rod, som er nihilismen.

Kanskje er humanismen kun mulig som en form for sorgarbeid.

Det svage væsen. Idet det trak sig væk fra den rene animalske væren, begyndte mennesket at efterabe naturen. Siden har det gentaget denne fordobling gennem tilegnelse hinsides enhver nødvendighed. Landbrug imiterer (efterligner) jæger/samler-kulturen; naturvidenskaben imiterer naturens love; og i dag imiterer politikken teknologien. Mennesket er det tilegnelsesstræbende eller annekterende dyr. Gennem det mimetiske supplement og den teknologiske kløgt kompensere mennesket for sin mangel på styrke og instinkt. Imitation (mimesis) resulterer i teknologi der skaber sit eget farlige supplement. Problemet opstår i den institutionaliserede mimesis som Kacem kalder «nyhedens tragedie», at vi har erstattet gentagelsens krævende nyhed med nyheden som uophørlig udnyttelse og rovdrift. Det er denne fordobling af mimesis der leder til hans teori om overskridelse (transgression), som er roden til så megen unødig lidelse og ondskab i dag.

«Hvis filosofene er så smarte, hvorfor er det ingen som tror på dem?»

Overskridelsen. Politiken er ifølge Kacem endt som en teknologisk administration for umådeholdenhed (excess) forårsaget af mimesis (efterligning): falske behov, overflod af luksus, fritidskonsum, tvungen underholdning, tvungen ironisering og parodisering af livet. Også kunsten er tilfreds med at svælge i mørkets overskridelse uden at komme nogen vegne. Overskridelsestanken fra romantikken over avantgarden, chokering af borgerskabet og Rimbaud-epikoner er død. Overskridelsen er i dag endt som en ironisk parodi: vulgærrige russere, neuroteknologiens udødelighedsformer, kunstens performancejagt. Ironien er for Kacem nihilismens symptom: Subjektet der ikke tænker hvad det siger. Moderne politik er blevet dette «bugtalernes sprog». Vi lever omringet af middelmådighed, ingen betydningsfulde begivenheder i sigte, ingen overskridelse. Det bliver en opgave i sig selv at finde frem til det virkeligt interessante i vor tid. En antifascistisk opgave. Ondskaben i dag antager mange former, middelmådighedens tanke-for-markedet er én af dem, en anden uviljen mod at tænke.

Katarsis. Det virkeligt interessante for Kacem er forbundet med det helende (katarsis), det, som bl.a. stod på spil i kunstens tragiske drama og elegi – som mindede det politiske samfund om dets mislykkethed og skabte en ny indsigt. Men vi er endt i en blindgade han kalder «den tomme gentagelse», hvor vi producerer mere lidelse og menneskeligt affald end nogensinde før. Hvordan kommer vi videre? Svar: Vi skal ikke opgive, men konfrontere arvesynden eller åndens afmagt direkte i vores liv: «Vi skal bringe den menneskelige begivenhed tilbage til livet på jorden.» Ikke som ren vitalisme, men som en erkendelse af livet som en anomali, som en begivenhed der kræver omvending fordi den fordrer en bekymring for døden og det onde der tilføre livet resonans og mening. Vi kan ikke længere gøre det til et etisk projekt at fornægte det onde og døden (Spinoza, Deleuze). Måske er humanismen kun mulig som en form for sorgarbejde, sådan som Kacem læser sin lærermester Schürmans *Broken Hegemonies*. Heraf Kacems forsøg på at gøre legen til et helende kald. Legen er en overskridelse af krigen fordi det er det eneste sted hvor man nyder og hengiver sig til reglerne. For at kunne tænke det onde – ånden i dens afmagt – er vi ifølge Kacem i dag nødt til at gå tilbage til de helt gamle tekster – jødiske skrifter, de ægyptiske nomader, de sumeriske, de indiske, inkaerne, babylonerne. Trods forhastede konklusioner og løse mellemregninger er Kacem på sporet af noget væsentligt. Om han bliver talerør for en ny økologisk bevidsthed og/eller en ny selvkritisk bevidstgørelse, vil tiden vise.

ac.mpp@cbs.dk

LITTERATUR

Henry Millers livsøkologi

Finn Jensen:
Manden i byen. Henry Miller og modernismen
Multivers, Danmark, 2017

Jensen fremhever Henry Millers evne til å navigere mellom letthet og tyngde, humor og patos i en flott bok om hele spennvidden i den mangfoldige forfatterens univers.

LIVSSTRØMMEN

AV ALEXANDER CARNERA

Historien om Henry Millers liv og forfatterskab er historien om et menneske der foretager rejsen ind i hjertet af det moderne liv – tyvernes Paris, kunsten, byen, anonymiteten, ensomheden – tager det bedste fra det og bruger denne indsigt til at få øje på helt nye sider af tilværelsen. Det som begynder med normbrud, anarki og løssluppenhed, ender som et spørgsmål om at finde ny åndelighed, en skabende kraft, et nyt sprog, en måde at leve på. I Jensens bog udfoldet næsten i tre kirkegaardske livsstadier: det æstetiske, etiske og religiøse.

Blodoverføring. «Vi behøver en blodtransfusion.» «Kulturen er døende fordi den kun ser livet i et lineært fremskridt.» Blodet skal udskiftes med alt det som ikke kommer fra mennesket, men fra jorden: maden, vinen, latteren, begæret, passionen, nysgerrigheden, det, som ernærer det skabende. Fra og med *Krebsens vendekreds* foretager Miller det afgørende greb, at gøre nydelsen til noget skabende. At skabe handler om at give plads til det som passere igennem én selv: en linje, en rytme, en farve, at investere sig selv i den mindste bevægelse. For Miller, mens han svømmer, knepper, vandrer eller sanser de gamle templer. Nydelse som overskud, som kosmisk jubel. At være ånden i bevægelsen. En drift mod en bevægelse større end os selv, som Finn Jensen skriver. Kun sådan kan vi ifølge Miller opbygge en tro på at kunne forandre livet.

Konflikten og helvete «er mer fruktbart enn paradis».

Det sybilliske (mangetydige) i alt. Et vendepunkt i Millers forståelse af denne nydelse bliver ifølge Finn Jensen rejsen til Grækenland. Mødet med det jævne folk, digterne, jorden, luften, solen, bjergene, Ægæerhavet, bliver den kraft der baner vejen for en ny prosa om at blive til sammen med jordens kræfter, sammen med folket, den universelle poesi, lyset, de hymniske sange, de sybilliske fabler hvor livets passage vågner og strømmer. Foreviget i den nok bedste bog *Kolossen fra Maroussi*: «Jeg kan huske, jeg en dag tog sammen med Seferiades (AC: græsk digter) ud til et stykke jord, hvor han havde til hensigt at bygge sig en bungalow. Der var ikke noget særligt ved stedet – det virkede endda en smule trist og usselt. Eller rettere sagt det var det – ved første øjekast. Jeg fik aldrig lejlighed til at 'konsolidere' dette mit første indtryk. Det skiftede karakter lige for øjnene af mig, da han som en elektrificeret vandmand førte mig fra plet til plet og udbredte sig om urter, blomster, buske, sten, jord, skråninger damme, småøer og så videre. … Han kunne stirre på et fastland og heri læse medernes, persernes, doriernes, minernes og atlantisfolkets historie. Han kunne også i dette land læse enkelte fragmenter af det digt, som han ville forme inden i sit hoved på vejen hjem, samtidig med at han stillede tusind spørgsmål om Den nye Verden. Han blev tiltrukket af den sibyllinske karakter i alt, hans blik faldt på. Han havde en facon med at se fremover og tilbage, at få det emne, som var genstand for hans betragtninger, til at rotere og tydeligt demonstrere sine mangefarvede aspekter. Når han talte om en ting eller en person eller en oplevelse, var det som kærtegnedes den af hans tunge.»

Økolitteratur? Det som adskiller Miller fra både 60'ernes frigjorte jeg og vor tids nyliberale selvrealisering, omtales af Finn Jensen som en vitalisme og kosmologi om livsstrømmen, hvor det centrale er hengivelsen til det Miller kalder 'jordens hjerte'. Ifølge Jensen kan vi i dag se Millers apolitiske 'stemme' forvandlet til en 'mindre litteratur' og dermed politisk anarkistisk litteratur (Deleuze/Guattari). Miller som økolitteratur? Millers sprog som en forbindende kraft netop fordi ordene i sig selv ikke slår til. Fordi der skal et liv til, et levet liv, fordi sproget har brug for kræfter, substans, jord. Millers prosa er selv som en plantelignende organisk bevægelse. Det er ifølge Finn Jensen med *Krebsens vendekreds* og *Stenbukkens vendekreds* at Miller løfter den individuelle lidelseshistorie til en kosmisk erobring af verden og vores forbundethed. Det er gennem denne rejse at knægten fra baggården forvandles til englen fra Brooklyn.

Å skape handler om å gi plass til det som passerer gjennom en selv.

Apollon og Dionysos. Miller er en uforbederlig romantiker. Og faldgruberne står i kø. Men Jensen fremhæver Millers evne til at navigere mellem lethed og tyngde, mellem humor og patos. For hvis Miller kan lære os noget i dag, er det at Nietzsches Apollon/Dionysos-dualisme er brudt fuldstændig sammen, hvis ikke den har været det for længst. For eksempel den skjulte «apollinske» (rationelle, formstærke) udnyttelse af det åbenlyst «dionysiske» (ekstatiske, destruktive) i kulturen – se næsten enhver hiphop-musikvideo fra de seneste 20 år, er det ikke Dionysos med sit følge af mænader (ekstatiske kvinder)? – mens det åbenlyst apollinske utvivlsomt gemmer på stærke destruktive og ekstatiske impulser … Millers vægtlægning af det dionysiske og tragiske (erotikken, sanseligheden, lidenskaben) kan alt for let gå bersærk, hvor ekstasen bliver målet. Men kunsten må fremfor noget kræve kunstnerens fulde opmærksomhed, altså form. Det apollinske temperament kan håndtere uvished, forrykkelse og tab af kontrol. Man skaber fælleshed ud af form. Uden Apollon ender vi op med slap kunst og dårlig tænkning, men uden kropslighed og fremmede møder mister kunsten og tankerne blod. I mange år har jeg opfattet Millers eget livseksempel, hans indstilling til livet og charme som hans stærkeste bidrag til kunsten og kulturen.

Enkelhed. I samtalebogen *Ét liv er nok* (Georges Belmont) giver han udtryk for hvorfor han anser konflikten og helvede som mere frugtbart og produktivt fra et kunstnerisk synspunkt. «Det er mere frugtbart end paradis. Det er derfor jeg holder mest af at skildre den dårlige side af tilværelsen og skabningen. Det er uendeligt mere lidenskabeligt og *levende*… Det umulige er mere værd end det usandsynlige. Det umulige er tusind gange mere tiltrækkende!» Han fandt et hus ved Big Sur i Californien ud til Stillehavet. Her levede han på en sten, malede og skrev og elskede. «Hvis man gør sig enkel, viis, er der ingen sociale problemer. Det er først og fremmest vor egen indre rastløshed, som skaber dem. Som amerikaner har jeg haft gode forudsætninger for at se det latterlige i denne aktivitet. Det er som insekter. Når man sidder og betragter insekternes liv spørger man sig selv: Hvorfor farer de sådan omkring? Hvad er det egentlig de laver? Men især: Hvorfor?» Senere beskrev han amerikanernes insektliv i essaybogen *Det airconditionerede mareridt.* Men han vender altid tilbage til affirmationen: «Livet er måske et kæmpestort orkester, hvor vi hver især spiller et instrument. Det, der betyder noget, er at spille det instrument, man kan, uanset hvilket.» Finn Jensen har skrevet en flot bog om hele spændvidden i Millers univers.

Carnera er fast kritiker i Ny Tid.
ac.mpp@cbs.dk

USAs venstrefløy på ville veier

Mark Lilla:
The Once and Future Liberal. After Identity Politics
Harper Collins, USA

Amerikanske identitetspolitikere har ingen strategi og ønsker heller ingen. De vil bare uttrykke seg og i økende grad radikalisere seg.

VI MOT OSS

AV RANVEIG ECKHOFF

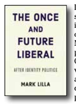

Dette hofteskuddet har idéhistoriker og skribent Mark Lilla, professor ved Columbia University, fyrt av. Han mener dette er hovedproblemet for demokratene i trumpismens tidsalder. Nå lider en samlet venstreside i vestlige demokratier under splittelse. Det er «vi mot oss» over en lav sko, og høyreekstremisme profiterer på dette. Ille nok, men riktig ille blir konsekvensene slik de utspiller seg i verdensmakten USA.

Hva gjør vi nå? Årlig offentliggjør London-instituttet «Economist Intelligence Unit» en såkalt demokrati-indeks. Basert på 60 kriterier vurderer forskere hvert år tilstanden til demokratier i 167 land. I 2016 rutsjet USA ned på skalaen fra «fullt demokrati» til et såkalt *flawed democracy*, et skadet demokrati. Alle som gjerne hadde sett en president fra demokratenes fløy, spør og spør – hva skjer, og hva gjør vi nå?!

Topartisystemet hjelper ikke. Alle Amerikas potensielle velgere må fanges opp og konsolideres i ett av to partier. Det stiller spesielt høye krav til en samlende strategi, om man vil hindre å miste stemmer til motparten. En slik strategi må man lete etter hos demokratene, sier Mark Lilla, og han mener denne mangelen har historiske røtter i to epoker, Roosevelt-perioden med *New Deal* og Ronald Reagans seg-selv-nok-regime. Et nøkkelbegrep i analysen bærer navnet identitetspolitikk.

Identitetspolitikk. I korthet – Lilla definerer identitetspolitikk som kulturelle strømninger: De manifesterer seg blant marginale grupper, aktivister av ymse slag, som alle slåss for temaer knyttet til dem selv og deres identitet. Disse kampene kan de lykkes eller mislykkes med, men de er i essens upolitiske. De forener ikke borgere av ulik avstamning og kultur på et lokalt eller nasjonalt nivå. Forkjemperne sitter ikke i kommunestyrer, de søker ikke politiske embeter, de lager ikke lover, og de bryr seg lite om solidaritet med grupper de ikke identifiserer seg med. De har menigheter, ikke valgurner. De er i bunn og grunn misjonærer. Mark Lilla: «Misjonering er å bringe sannhet til makten. Politikk handler om å vinne makten for å forsvare sannheten.»

«Misjonering er å bringe sannhet til makten. Politikk handler om å vinne makten for å forsvare sannheten.»

Mark Lillas analyse fokuserer på borgerens samfunnsmessige ansvar og begrepet *citizen*: «Hva som enn kan bli sagt om de legitime bekymringene til Trump-velgerne, har de ingen unnskyldning for å ha stemt på ham. På bakgrunn av hans klart manglende kvalifikasjoner for et høyt embete vil en stemme for Trump si å forråde borgerrollen, ikke å utøve den.» I Roosevelt-æraen, fastholder Lilla, var Amerika et annet land. Stikkord var ytringsfrihet, religionsfrihet, frihet fra nød, frihet fra frykt. Under Ronald Reagans katekisme forandret det seg langsomt, men sikkert mot et samfunn der stikkord var frihet til egen rikdom, frihet fra fellesskapet (bortsett fra familie, venner og kirken), frihet fra formynderstaten. De konservative hadde fått det som plommen i egget. De liberale, ofte representert ved en velutdannet elite, beveget seg stadig lenger inn i en boble, der identitetspolitikkens kampsaker dominerte, enten det gjaldt kvinnesak, sex, miljø, rase eller minoriteter. Konsekvensen var at demokratenes aktører vaket i kulissene, mens hovedscenen var befolket av en stor masse tradisjonelle slitere med *shitty jobs* og en økende følelse av ikke å henge med eller av å bli snakket til av *de der oppe*. Spoler vi raskt frem til Obama, er det lett å forstå at han kunne oppleves som personifiseringen av all den fremmedgjøringen demokratene fikk til å ulme blant alle dem de *ikke* sloss for. Faktum er at under Obama, mannen mange av oss så sårt savner, og som talkshow-veteranen David Letterman i et ferskt TV-intervju insisterte på å titulere *Mr. President,* krympet antallet demokrater i amerikansk lokalforvaltning betraktelig.

Det Mark Lilla vil, er å motivere motløse demokrater til å bli aktive statsborgere med bevissthet om hva og hvem som bygger et inkluderende samfunn på tvers av sosiale, økonomiske og kulturelle motsetninger.

Motkritikk. Mark Lilla er den hyperskolerte intellektuelle som ble polemiker og dermed plutselig rakk langt utover sitt student-auditorium. Etter presidentvalget i november 2016 skrev han et innlegg i New York Times, «The End of Identity Liberalism», som ble årets mest leste artikkel. Lillas kritikk utløste et ras av motkritikk, oftere fra hans politiske meningsfeller enn fra hans fiender, blant annet på grunn av hans skepsis overfor bevegelser som *Black Lives Matter*. Ønsket han virkelig å propagere for hvitt overherredømme? Surmaget tolkning, avverger Lilla. «Vi trenger bare ikke flere demonstrasjonstog. Vi trenger flere borgermestere. Vi trenger å vinne valg! Amerikansk liberalisme er grepet av moralsk panikk angående rasemessig, kjønnsmessig og seksuell identitet. Det har forkvaklet liberalismens budskap og hindret det i å bli en samlende kraft i stand til å regjere.»

Mark Lilla virker lite opptatt av sitt eget image, der han stirrer med steinansikt inn i kameraet bak sine Harry Potter-brilleglass. Angrepene tar han med ro; noen av *tweetsene* med størst underholdningsverdi har han samlet i sitt arkiv. I intervjuer beskriver han sin bok ikke som en akademisk tekst, men som en intervensjon, som ved et psykologisk nødstilfelle, der man setter seg ned med et familiemedlem som har blitt alkoholiker: «Amerikansk liberalisme har blitt avhengig av en tapende politisk strategi, og vinduet for effektive inngrep er i ferd med å lukke seg.» Majoriteten av amerikanere, mener Lilla, har i årtier gjort det krystallklart at de ikke lenger faller for liberalistenes budskap: «Selv når de stemmer for demokratene, kjenner de seg ikke igjen i måten de snakker og skriver på – spesielt om dem – måten de driver valgkamp på, måten de regjerer på.» Republikaneren Abraham Lincoln formulerte en universell sannhet, like aktuell ved gladiatorkampene i antikkens Colosseum som i dagens ville Amerika: «Folkets følelser er alt. Har du dem med deg, kan intet feile; mot dem kan intet seire …»

Aktive statsborgere. Amerikanere på venstresiden har unektelig aktivert seg i månedsvis. De gir hverandre peptalks ustoppelig på Facebook; de ringer ned politikere. En veritabel vekkelse på grasrotnivå. Det ser ut til å ha hatt begrenset effekt. En etter en fra den opprinnelige Trump-administrasjonen har måttet ta sin hatt og gå. Det har makthaverne klart helt på egen hånd. Det Mark Lilla vil, er å motivere motløse demokrater til å bli aktive statsborgere med bevissthet om hva og hvem som bygger et inkluderende samfunn på tvers av sosiale, økonomiske og kulturelle motsetninger. For «bare når vi har slike borgere, kan vi håpe at de vil bli liberale. Og bare da kan vi håpe å styre landet i riktig retning. Om vi vil bort fra Donald Trump og alt han representerer, er det her vi må begynne.»

Eckhoff er fast kritiker i Ny Tid.
ranveige@gmail.com

SAKPROSA

Erling Kagge:
Å GÅ – ett skritt av gangen
Kagge Forlag, Norge

Forlegger, forfatter og filosof Erling Kagge følger opp boken *Stillhet i støyens tid. Gleden ved å stenge verden ute* med et annet fenomen det er lett å overse betydningen av: å gå. Å gå gjør livet litt mer *komplisert*, for det er mer behagelig å ta bilen, bussen, eller bli sittende rolig et sted. *Å GÅ – ett skritt av gangen* er skrevet i en personlig tone, med mange referanser til filosofer og forfattere. Filosofen Martin Heidegger blir tidlig introdusert: «Det å *være* handler ikke bare om å være i verden slik som steiner er, men å forholde seg til hvordan man er i verden. Vi mennesker bør, som Heidegger fremhever, være villige til å påta oss byrder for å være fri.» Velges derfor minste motstands vei lever man et ufritt og kjedelig liv. Noen mennesker har ikke muligheter for å gå på egne bein, og de som er på flukt går langt om de vil eller ikke. Ingen av de to gruppene har fått plass i boken, det er et minus ved den. Boken er for friske føtter med et høyt tempo i den vestlige verden.

Timothy Morton:
Being Ecological
MIT Press. England

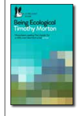

Med fremveksten av det moderne samfunnet har vi på veien ødelagt vår egen evne til tenkning, mener den engelske filosofen og professoren Timothy Morton. På hjemmesiden www.ecologywithoutnature.blogspot.no skriver han om vårt nå distanserte forhold til «naturen», som et objekt *der borte*. Morton har skrevet flere bøker om «økologisk tenkning». Med *Being Ecological* vil han nå ut til flere lesere, for å vise at økologi angår absolutt alle av oss, om vi er interesserte eller ikke. Morton skriver i forordet at han liker å se sin nye bok lik en film, der jevngamle professor Graham Harman er produsenten, og med størrelser som filosofene Immanuel Kant og Martin Heidegger som ansvarlige produsenter. Morton har tidligere samarbeidet med artister som Bjørk og Pharrell Williams, og nylig med skuespilleren Jeff Bridges (se denne månedens spalte om film).

Norman G. Finkelstein:
Gaza: An Inquest into Its Martyrdom
University of California Press. USA

I februar var Finkelstein i Norge og ble flere steder i landet bokbadet av lege Mads Gilbert i forbindelse med utgivelsen av *Gaza: An inquest into its martyrdom*. Finkelstein er av jødisk avstamming, og sønn av foreldre som begge overlevde Holocaust. Han er statsviter og tidligere professor, og har vokst opp i USA. Israel-Palestina konflikten har vært hans anliggende gjennom stort sett hele forfatterskapet, så også i denne utgivelsen. Temaet i hans nye bok er helt og holdent viet den uholdbare situasjonen til befolkningen i Gaza, som består av 2/3 flyktninger, og der halvparten av befolkningen er under 18 år. Boken er resultat av et omfattende arbeid over mange år og inneholder et stort kilderegister. Slik det tar tid å gå, ref. Erling Kagges nye bok, vil det ta tid å lese *Gaza: An inquest into its martyrdom* av Norman G. Finkelstein. I tillegg gjør den livet mer komplisert.

kaisa@nytid.no